

Yhteisöllinen sosiaalityö kouluissa

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

LAB-ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sini Puikkonen

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t)	Julkaisun laji	Valmistumisaika
Sini Puikkonen	Opinnäytetyö, AMK	2024
	Sivumäärä	
	25	
Työn nimi		
Yhteisöllinen sosiaalityö kouluissa		
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto ja koulutusala		
Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja)		
-		
Tiivistelmä		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yhteisöllisen koulusosiaalityön keinoja ja ilmenemistä peruskouluissa. Tavoitteena on lisätä peruskoulun henkilöstön tietoisuutta yhteisöllisestä koulusosiaalityöstä. Tutkimuskysymyksenä oli; millaista on yhteisöllinen koulusosiaalityö?</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Käytin aineiston etsimiseen Lab primo, Finna.fi, Google Scholar sekä yliopistojen hakupalveluita. Tämän oppinäytetyön tutkimuksen lähestymistavaksi valikoitui aineistolähtöinen lähestymistapa, teemoittelu.</p> <p>Tulosten perusteella yhteisöllisen sosiaalityön keinoin on tavoitteena lisätä koulu yhteisön jäsenten hyvinvointia ja viihtyvyyttä sekä tukea ja auttaa jokaista yhteisön jäsentä kiinnittymään koulu yhteisöön.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tuloksia voidaan hyödyntää tiedon lisäämisessä yhteisöllisen sosiaalityön keinoista koulun työntekijöille. Jatkotutkimuksilla aiheen ympärillä olisi hyödyllistä tarkastella yhteisöllisen sosiaalityön keinoja ja vaikuttavuutta suhteessa heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden tuen ja yhteisöön kiinnittämisen tukemisen näkökulmasta.</p>		
Asiasanat		
Koulu, sosiaalityö, yhteisöllinen		

Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Sini Puikkonen	Thesis, UAS	2024
	Number of Pages	
	25	
Title of Publication		
Community Social Work in Schools		
<u>Descriptive literature review</u>		
Degree, Field of Study		
Bachelor of Social services (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
-		
Abstract		
<p>The function of this thesis was to find out the means and manifestation of communal school social work in comprehensive schools. The goal is to increase the awareness of elementary school staff about community school social work. The research question was; What is communal school social work like?</p> <p>Descriptive literature review is the method by which the study was carried out. Information retrieval i used Lab primo, Finna.fi and Google Scholar search services to search for the material. The research approach chosen for this thesis was a data-driven approach, theming.</p> <p>Based on the results, the means of community social work aim to increase the well-being and comfort of the community members and to support and help each community member to commit to the school community.</p> <p>It is possible to use the results of this thesis in expanding knowledge about community social work methods for school employees. Further research around the topic would be useful to examine the means and effectiveness of communal social work in relation to the support of the most disadvantaged pupils and support for their attachment to the community.</p>		
Keywords		
School, community, social work,		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Koulu hyvinvoinnin tukijana.....	2
2.1	Koulu, yhteiskunta ja perheet.....	2
2.2	Hyvinvoinnin osatekijät.....	3
2.3	Hyvinvoiva yhteisö.....	4
2.4	Koulun sosiaalityö.....	5
3	Yhteisöllinen koulusosiaalityö.....	6
3.1	Ennaltaehkäisevä lastensuojelu kouluissa.....	6
3.2	Hyvinvointityö yhteisöissä.....	6
3.3	Rakenteellinen näkökulma koulun sosiaalityössä.....	7
4	Opinnäytetyön toteutus.....	9
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	9
4.2	Aineiston keruu ja aineiston valinta.....	10
4.3	Aineiston analyysi.....	13
5	Opinnäytetyön tulokset.....	16
5.1	Kuraattori koulusosiaalityön keskiössä.....	16
5.2	Rakenteisiin vaikuttaminen.....	16
5.3	Yhteisöllinen luokkatyöskentely.....	17
5.4	Koulun ja kodin yhteistyö.....	18
5.5	Hyvinvointityö kouluissa.....	18
6	Yhteenveto ja pohdinta.....	20
6.1	Johtopäätökset.....	20
6.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	20
6.3	Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheet.....	21

1 Johdanto

Vuodesta 2003 oppilashuollon palvelut ovat olleet lakisääteisesti jokaisen oppilaan saatavilla. Koululla on tutkimusten mukaan merkittävä rooli oppilaiden hyvinvoinnin tukemisessa sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. (Pippuri 2015, 58.)

Kuraattorin palveluita käytetään muun muassa sosiaalisiin suhteisiin ja käyttäytymiseen liittyvien haasteiden vuoksi. Työillä kuraattorin asiakkuuden syyt painottuvat sosiaalisten suhteiden pulmiin, kun taas pojilla asiakkuuden syyt löytyvät useammin käyttäytymisen pulmista. Muita syitä oppilaan kuraattorin palveluiden käyttämiseksi voivat olla koulunkäynnin järjestelyihin, oppilaan perheeseen tai tunne-elämän haasteisiin tai oppimisvaikeuksiin liittyvät asiat. (Pippuri 2015, 58.)

Koulun sosiaalityöllä on saatu melko pienillä työskentely määrillä yhtä oppilasta kohden, hyviä ja vaikuttavia tuloksia aikaan. Tapaamisia työskentelyyn on käytetty keskimäärin kolmesta viiteen erilaisin työskentelytavoin esimerkiksi yhteistyöneuvotteluita ja yksilötapaamisia. 74%:lla tapauksissa tilanne on saatu paranemaan näillä tukitoimilla. Jos tuki ei ole ollut riittävää oppilas, on ohjattu ulkopuolisen tuen piiriin esimerkiksi perheneuvolaan, neuropsykiatriaan tai lastensuojeluun. (Pippuri 2015, 58-60.)

Kuraattorille hakeutumisen tai ohjautumisen erillisiä tarkempia syitä ovat muun muassa koulupoissaolot, kaverisuhdeongelmat, uhmakas käytös, kiusaamistilanteet ja motivaatio ongelmat. Koulunkäynnin ongelmat, hankaluudet sosiaalisissa suhteissa sekä oppilaan käytöksen haasteet koulussa usein edeltävät tulevaisuuden syrjäytymistä yhteiskunnasta, jonka vuoksi niihin puuttuminen varhain on erityisen tärkeää niin yksilön, kuin yhteiskunnan näkökulmasta. (Pippuri 2015, 58-60.)

Opinnäytetyön tavoite on lisätä peruskoulun henkilöstön tietoisuutta yhteisöllisestä koulusosiaalityöstä. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää yhteisöllisen koulusosiaalityön keinoja ja ilmenemistä peruskouluissa. Tutkimuskysymyksenä on; millaista on yhteisöllinen koulusosiaalityö?

2 Koulu hyvinvoinnin tukijana

2.1 Koulu, yhteiskunta ja perheet

Yhteiskunnan näkökulmasta yksi tärkeimmistä tehtävistä on tuottaa ja vahvistaa sellaisia rakenteita, jotka tukevat hyvinvointia ja pärjäämistä yhteiskunnassa. Suomessa peruskoulun tehtävä on kasvatuksellisen- ja opetuksellisen tarkoituksen lisäksi turvata ja vahvistaa oppilaan hyvinvointia. Peruskoulu tavoittaa lähes jokaisen 7–16-vuotiaan lapsen ja nuoren, tämän johdosta puitteet päästä yhteyteen lasten ja heidän perheidensä kanssa. Koulussa voidaan huomioida väestöryhmien välisten erojen kasvaminen sekä ehkäistä erojen syntymistä ja syvenemistä aiheuttavia tekijöitä. Lisäksi voidaan estää ja ennaltaehkäistä uhkia, jotka kohdistuvat yksilön turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Peruskoulussa oppilaiden hyvinvointiin pystytään kiinnittämään huomiota päivittäisen koulunkäynnin sujumista huomioimalla. Oppilaiden haasteisiin päästään hakemaan ratkaisuja ja harjoittelemaan uusia toimintamalleja päivittäisissä tilanteissa jo varhaisessa vaiheessa. (Pippuri 2015, 14.) Opetus ja sen laatu on yksi tärkeistä seikoista kouluhyvinvointia tarkastellessa. Hyvinvointi linkittyy oppimiseen ja opetuksen laatuun, jonka vuoksi opetuksella on vaikutus kouluhyvinvoinnin kokonaisuuteen. Opetuksen laatu on myös oppilaiden kokemuksen mukaan merkittävä osa-alue omalle hyvinvoinnille koulussa. (Suominen 2015, 5-6.)

Kansainvälisesti vertailtuna suomalaisissa kouluissa, hyvinvoinnin näkökulmasta, Suomi ei asetu kovin hyvään valoon kouluhyvinvoinnin suhteen. Vertailujen mukaan kouluissa oppiminen on hyvällä tasolla, mutta kyselytutkimuksella tehdyn selvityksen mukaan lapset kertovat viihtyvänsä ja voivansa koulussa huonosti. Erityisesti yläkoulu on oppilaiden mukaan ympäristöltään ja ilmapiiriltään syrjivä. (Pippuri 2015, 16.)

Kun hyvinvointia määritellään, on tärkeää kiinnittää huomiota myös kulttuurillisten tekijöiden vaikutukseen sekä siihen, miten ja minkä tahon toimesta sitä arvioidaan. Voidaan päästä hyvinkin erilaisiin näkökulmiin ja lopputulemiin riippuen siitä arvioiko kouluhyvinvointia esimerkiksi oppilas vai rehtori. (Suominen 2015, 4.) Hyvinvointi käsitteenä pitää sisällään prosessin, jolle on ominaista jatkuvuus ja aktiivisuus. Prosessia määrittävät yksilön mahdollisuudet ja kyvyt vaikuttavat omaan elämäänsä ja tehdä itsensä näköisissä ratkaisuja sen suhteen sekä toimia omaa hyvinvointia vahvistavasti ihmissuhteita luodessa. Koulun opetuksen lähtökohtana on pidettävä yksilöiden luonnollisen erilaisuuden hyväksymistä ja huomioimista sekä antaa jokaiselle rauha toteuttaa elämässään itselle merkityksellisiä arvoja ja periaatteita ja elää itselleen merkityksellistä elämää niiden kautta. (Laukkala 2019, 24-25.)

Toisaalta yhteiskunnan toimivuuden ja ylläpitämisen kannalta koululla on myös tehtävänä kasvattaa tulevaisuuden työntekijöitä, jotka pystyvät aloitekykyiseen työntekoon ja edistävät yhteiskunnalle tärkeitä arvoja. Koulun moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on tukea oppilaiden fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä hyvinvointia. Moniammatillisella yhteistyöllä pyritään ehkäisemään ongelmien syntymistä ja syvenemistä sekä pyritään tukemaan osallisuutta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Laukkala 2019, 24-25.)

2.2 Hyvinvoinnin osatekijät

Koululla on velvollisuus huomioida myös oppilaan arjessa vaikuttavat muut aikuiset, eli pääasiassa oppilaan huoltajat. Kodin ja koulun sujuva yhteistyö auttaa oppilasta motivoitumaan opiskeluun ja luo myönteisen asenteen koulunkäyntiin. Lisäksi koulun ja kodin hyvällä yhteistyöllä on vaikutuksia myös luokan ja koko koulun vuorovaikutukselliseen ilmapiiriin ja näin ollen myös yhteisön kokonaisuhyvinvointiin. Monesti kouluongelmien selvittelyssä huomataan haasteita kodin ja koulun yhteistyökulttuurissa. (Ahokas – Heikkinen 2017, 9-10.)

Kouluhyvinvointiin vaikuttaa merkittävästi muun muassa vertaissuhteet sekä opettaja-oppilas-suhteet. Oppilaan kouluun suhtautumisen ja motivaation näkökulmasta suhde opettajaan on erityisen merkittävässä asemassa. (Suominen 2015. 7.) Kouluhyvinvoinnin edistämässä koulun henkilöstöllä, etenkin opettajilla sekä koulun ympäristöllä on keskeinen merkitys. Opettajan on tärkeää pystyä havaitsemaan jo varhain oppilaiden avun ja tuen tarpeita, jotta niihin päästään puuttumaan oikea-aikaisesti. Opettajan ja oppilaan välinen suhde ja vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa oppilaan tuntemaan kouluhyvinvointiin. Usein kuitenkin oppilaat pitäytyvät etäisessä suhteessa opettajaan eivätkä kerro asioistaan opettajille. Oppilaiden näkökulmasta koulu näyttäytyy aikuisen muodostamana alueena, joka vaikuttaa oppilaiden koulussa viihtymiseen heikentävästi. Yläkouluun siirryttäessä nuoruuden kehitysvaiheeseen kuuluu etäisyyden ottaminen aikuisiin. Opettajien ja oppilaiden etäistä suhdetta voi entisestään loitontaa suomalaisen koulujärjestelmän aikuiskeskeinen kulttuuri. (Ahokas – Heikkinen 2017, 10-11.)

Nuoren sosiaaliseen ympäristöön kuuluu tärkeänä osana ystävät ja koulu on keskeinen paikka ystävyysuhteiden muodostamiselle. Ystävyysuhteet ovat keskeinen voimavara ja kouluhyvinvointia lisäävä seikka. Toisaalta juuri kaverisuhteet ja suhteet vertaisiin voi vaikuttaa koulussa viihtymiseen ja koettuun hyvinvointiin muun muassa syrjinnän kiusaamisen tai väkivallan kohteeksi joutuessa. Kouluun tuleminen voi muuttua pelottavaksi ja ahdistavaksi, joka voi vaikuttaa myös oppimiseen ja koulussa pärjäämiseen. Yhteisöön kuuluminen on oppilaille tärkeää ja ulkopuolelle jääminen voi lopulta johtaa syrjäytymiseen. (Ahokas – Heikkinen 2017, 11-12.)

2.3 Hyvinvoiva yhteisö

Yhteisöllisellä toiminnalla muodostetaan kulttuuria, jolla on tavoitteena lisätä ja kehittää oppilaiden vuorovaikutusta ja osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia, esteettömyyttä terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä sosiaalista vastuullisuutta. Kouluyhteisössä hyvinvointi ja siihen edistävästi vaikuttaminen on jokaisen velvollisuus. Kouluyhteisössä niin aikuiset, lapset kuin nuoretkin voivat omalla panoksellaan ja toimillaan edesauttaa hyvinvoinnin rakenteita. Yksinkertaisimmillaan jokainen kouluyhteisön jäsen voi vaikuttaa muun muassa kohtamalla jokaisen ystävällisesti ja arvostavasti sekä huolehtimalla omalta osaltaan muun muassa ympäristön siisteydestä. (Planting 2022 16-17.)

Ymmärrys hyvinvoinnista perustuu tämän hetken yhteiskunnan asettamiin normeihin, joiden pohjalta määritellään raamit hyvinvointityölle kouluissa. Hyvinvointi ja sen kokonaisvaltaisuus on perusedellytys terveelle kasvuille ja oppimiselle. Työskentely vahvistavin ja tukevin keinoin yhteisöllisillä menetelmillä on edellytys hyvinvoinnille kouluyhteisössä. Hyvinvoinnin kouluyhteisön eteen työskentelyllä ennaltaehkäistään pahoinvointia ja edistetään ja ylläpidetään nykyistä jo saavutettua hyvinvoinnin tasoa yhteisössä. (Norvapalo & Thessler 2017, 12-13.)

Yhteisöllinen hyvinvoinnin kehittämis- ja edistämistyö kouluissa on lakiin perustuvaa, luonteeltaan ennaltaehkäisevää sekä suunnitelmallisuuteen pohjautuvaa. Kouluissa tulee olla työskentelyä varten perustettu opiskeluhoitoryhmä. Yleisimmän käytännön mukaan ryhmän koollekutsumisesta vastaa koulun rehtori. Ryhmään osallistuvat lisäksi oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon edustaja, opettaja ohjaushenkilökunnan edustaja ja mahdollisesti myös muita yhteistyökumppaneita esimerkiksi koulunuorisotyöntekijöitä. Vähintään kaksi kertaa vuodessa huoltajia tai oppilaita tulee olla mukana ryhmässä joko kutsuttuina tai virallisina jäseninä. (Norvapalo & Thessler 2017.)

Opiskeluhoitoryhmän yksi keskeinen tehtävä on toimia eri toimijoiden yhteisen keskustelun paikkana, jossa tuodaan esille mielipiteitä ideoita ja havaintoja. Jotta oppilas voisi tuntea itsensä hyvinvoivaksi oppilaan tulisi voida tuntea olevansa osa kouluyhteisöä. Yhteisöön kuuluvuuden tunnetta voidaan vahvistaa luomalla oppilaille mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. (Suominen 2015. 7.) Näkökulmien ja havaintojen jakamisen kautta voidaan päästä yhteisen keskustelun myötä parhaassa tapauksessa suunnittelemaan ja ideoimaan uusia käytäntöjä tai toimintatapoja, joita lähdetään toteuttamaan. Keskustelu on monipuolisempaa ja rikkaampaa kun siihen saadaan eri asiantuntijoiden ja osapuolten näkökulmia mukaan. (Norvapalon & Thessler 2017.) Erityisesti Oppilaan

psykososiaalisen hyvinvoinnin tukemisen ja vahvistamisen kannalta on tärkeää vahvistaa kouluyhteisöön kuuluvuuden tunnetta. (Suominen 2015, 10.)

Avoimen ja kehittämiseen tähtäävän keskustelun ja ideoimisen lisäksi opiskelijahuoltoryhmän tehtäviin kuuluu myös esimerkiksi laatia vuosittainen oppilashuoltosuunnitelma. Yhteisöllisellä hyvinvointityöllä ja opiskelijahuoltoryhmän toiminnalla on tarkoitus vaikuttaa ja parantaa koko koulun toimintakulttuuria ja tukea yhteisön hyvinvointia. Kun vuorovaikutus koulun ympärillä vaikuttavien toimijoiden välillä toimii hyvin, näkyy se kouluyhteisössä osallisuutta, nuorten vahvuuksia ja myönteisyyttä tukevana ympäristönä. Kun kouluyhteisö on hyvinvoiva, on nuorella ja lapsella tilaa kasvaa ja oppia, vaikutus tällaisessa ympäristössä kasvamisella ovat kauaskantoiset. (Norvapalo & Thessler, 2017, 12-13.)

2.4 Koulun sosiaalityö

Kuraattorin työn keskeinen osa-alue on yksittäisen oppilaan tukeminen ja auttaminen. Voimakkaimmin kuraattorin työssä näkyi motivaation puute koulunkäyntiin. (Hokkanen 2019, 4.) Opiskelijoiden tilanteet ja haasteet ovat monesti epämääräisiä ja moniulotteisia. Toisaalta tästä huolimatta ja kuraattorin työtä ehkä hahmottamatta ajatellaan työskentelyn tulosten olevan ymmärrettäviä ja selkeitä. Kuraattorin työskentelymahdollisuuksiin ja toimien onnistumiseen vaikuttaa annetut alkutiedot sekä tilanteessa ilmenevät haasteet ja niiden taso. (Pippuri 2015, 58-60.)

Usein oletetaan, että kuraattorin palvelussa tuotettavat käytännöt ja ratkaisut oppilaan tilanteeseen, normalisoivat tilanteen lyhyellä aikavälillä ja ongelmat väistyvät nopeasti. (Pippuri 2015, 58-60.) Toisaalta kuraattorin tavoitteena oppilaan kanssa työskentelylle on usein oppilasta kuunnellen selvittää oppilaan kokonaisvaltaista tilannetta ja peilata haasteita laajempaan ymmärrykseen oppilaan tilanteesta. Kuraattorin tavoite on saada oppilaalle tunne kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta ja muodostaa luottamuksellista suhdetta oppilaaseen. Toisaalta sosiaalityön perustana on asiakkaan pärjäävyyden vahvistaminen ja omien arvojen hahmottaminen ja niiden pohjalta merkityksellisen ja omannäköisen elämän toteuttaminen. (Indola 2023, 20.) Kuraattori ei työskentelyssään aina pyri aukottomasti vain oppilaan alistumiseen kuriin koulussa. (Pippuri 2015, 58-60.)

Syrjäytymis- keskustelu liitettynä koulu kontekstiin liikkuu keskeisesti koulussa pysymisen ympärillä. Jos nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen määritellään yhteiskunnan auttamistyössä tältä pohjalta voi se olla jopa haitallinen. Näin päädytään toimiin, jonka tavoitteena on nuoren, jonkin järjestelmän piirissä pitäminen lähes millä keinoilla hyvänsä. (Indola 2023, 20.)

3 Yhteisöllinen koulusosiaalityö

3.1 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu kouluissa

Lastensuojelulaissa määritellään 417/2007 3 a §:n ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön tarkoituksen olevan lasten kasvun turvaaminen ja edistäminen sekä hyvinvoinnin vahvistaminen. Ongelmien syntymisen ennaltaehkäisy ja niiden jatkumisen ja syvenemisen estäminen sekä vanhemmuuden tukeminen ovat keskeisiä toimia lain tarkoituksen taustalla. Kouluissa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä voidaan toteuttaa yksilötyöskentelynä oppilaan tilannetta kartoittamalla sekä yhteisöllisesti koulun rakenteisiin vaikuttamalla sekä kohdistamalla työskentelyä esimerkiksi kokonaisesti tai erikokoisiin ja eri lailla koostettuihin ryhmiin. (Laukkala 2019, 15.)

Oppilaan ja perheen tilanteen arviointi ja avun tarpeen hahmottaminen tuo haasteita kohdentaa apu oikeassa mittaluokassa sekä oikea-aikaisesti. Liian voimakas ja ennakoiva perheen sisäisiin asioihin puuttuminen voi johtaa koulun ja perheen välisen luottamuksen heikentymiseen, joka voi entisestään lisätä oppilaan ja perheen haasteita ja syventää niitä. Toisaalta liiallinen varovaisuus ja harkitsevaisuus voi myös johtaa tilanteen mutkistumiseen entisestään, jos ongelmien kanssa ei päästä työskentelemään mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tärkeintä on ottaa asiat puheeksi perheen ja oppilaan kanssa kunnioittavasti. Ammattilaisen näkökulmasta reflektion taito on oleellinen. Omia oletuksia ja huomioita kohtaan on suhtauduttava kriittisesti ja tarkasteltava tilannetta objektiivisesti. Perhettä ja oppilasta on tärkeää kuunnella riisuen omaa ajattelua ja toimintaa ohjaavia ajatusmalleja ja omien kokemusten sekä yhteiskunnan rakenteiden kautta tulevia vaikutteita. (Hokkanen 2019, 4-8.)

3.2 Hyvinvointityö yhteisöissä

Rakenteellisen sosiaalityön yhtenä suuntauksena olevan yhteisösosiaalityön tavoitteena on toimintaympäristöjen parantaminen rakenteisiin vaikuttamalla. On huomattu, että yksi suomalaisen koulun haasteista yhteisöllisyyden kehittämisen näkökulmasta on oppilaiden heikot mahdollisuuden osallistumiseen. Toisaalta oppilaat on tärkeää ottaa mukaan kehittämistyön, koska oppilailla on ymmärrystä ja arvokasta tietoa toisenlaisesta näkökulmasta ammattilaisiin nähden. Lisäksi tiedetään, että jo alakouluikäiset ovat kykeneviä olemaan osallisia oman hyvinvointinsa edistämisen toteuttamisessa sekä toimien suunnittelussa. (Suominen 2015, 13.) Yhteisösosiaalityön avulla pyritään kehittämään yhteisön keskinäistä kumppanuutta ja tukea sekä rakentaa yhteisön jäsenille osallistumisen ja osallisuuden mahdollisuuksia. Yhteisöllisen sosiaalityön perustana on luoda luottamuksellinen suhde

sosiaalityön ja yhteisöjen välille. Luottamuksellinen suhde mahdollistaa ympäristön tarkastelun yhteisön sisällä yksilöiden näkökulmasta. Yhteisososiaalityö antaa mahdollisuuden nähdä yhteisön jäsenet aktiivisina toimijoina niin yhteisössä, kuin elämässään sekä voimaannuttaa heitä omissa rooleissaan yhteisön jäseninä. (Raunikko 2021, 13-15.)

Yhteisososiaalityöllä on tarkoitus lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta yhteisön sisällä ja purkaa yhteisön sisäisiä käytäntöjä, jotka ylläpitävät vastakkainasettelua ja sulkevat ulos yksilöitä tai joukkoja luokittelemalla niihin kuuluvat jäsenet joko kuuluvaksi ryhmään tai sen ulkopuolelle. Purkamalla tällaisia rakenteita yhteisöjen sisällä pyritään antamaan jokaiselle mahdollisuus toimia omana itsenään ja arvokkaana yhteisön jäsenenä yhteisön sisällä. (Raunikko 2021, 13-15.)

Sosiaalisten ongelmien syntymisen ehkäisyssä keskeisin ja tehokkain keino on tukea sosiaalisia suhteita yhteisötasolla. Sosiaalisten suhteiden vaikutus oppilaiden yksilölliseen hyvinvointiin koulussa on selkeä, eri tutkimuksissa esiin tullut yhteys. Koulun ilmapiirin työstäminen kohtaamisten kautta on yhteisöllisen koulusosiaalityön ydintä. Hyvinvointia tukevia, yhteisön arjessa vaikuttavia rakenteita ja asioita tunnistamalla pyritään osallistamaan yhteisöt ja yksilöt myönteiseen kehitykseen tähtäävään muutostyöhön. Päämääränä on ennaltaehkäistä nuorten ja lasten osattomuutta sekä lisätä ja edistää hyvinvointia, oppilaiden omia lähtökohtia ja tavoitteita sekä kiinnostuksenkohteita kuunnellen. (Raunikko 2021, 13-15.)

3.3 Rakenteellinen näkökulma koulun sosiaalityössä

Opettajat ovat aikaisemmin toimineet autonomisesti luokan vetäjänä. Tutkimusten perusteella yksinpärjäämisen kulttuuri on muuttumassa jatkuvasti yhä yhteisöllisempää työskentelyä kohti. Opettajan oman jaksamisen rajat tulevat vastaan eivätkä auttamisen ja työskentelyn keinot tuota toivottua tulosta, tukea haetaan muilta ammattilaisilta. Näkökulmien peilaaminen, konkreettiset keinot, vinkit ja ohjeet, sekä jo pelkästään huolen jakaminen tukee opettajia ja auttaa eteenpäin työskentelyssä. Moniammatillisen yhteistyön toimivuuden ja onnistumisen edellytyksenä ovat toiminnan ammatillisuus, vuorovaikutustaidot ja avoin dialogi. Yhdessä muodostetaan kuva sen hetkisestä tilanteesta sekä suunnitelma tavoitteesta ja siihen käytettävistä menetelmistä, joihin jokainen pyrkii osaltaan, omalla panoksellaan. (Norvapalo & Thessler, 2017, 10-11.)

Kouluissa tehtävä sosiaalityö on Suomessa tähän asti toiminut suurimmalta osin yksilön tukemisen näkökulmasta. Työskentely sekä kuraattorille ohjautumisen syyt ovat olleet ongelmalähtöisiä. Oppilashuollon keinoin koko kouluyhteisön ja kaikkien oppilaiden yhteisöllisen hyvinvoinnin edistämistä ei ole käytetty laajamittaisesti hyödyksi. Yhdysvalloissa on

myös herätty huomaamaan se seikka, että heidänkin koulutusjärjestelmässään käytettyä yksilön ongelmiin keskittyvää auttamistyötä vaikuttavampaa olisi työskennellä kouluissa yhä enenevässä määrin koko koulu yhteisöä tukevin menetelmin yksilötyöskentelyn menetelmien rinnalla. (Pippuri 2015, 76.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsauksen keskeinen tavoite on vastata tutkimuksen pohjana toimivaan tutkimuskysymykseen. Kirjallisuuskatsaus menetelmänä antaa mahdollisuuden kiteyttää ja ottaa käsittelyyn laajoja aineistoja. (Salminen 2011, 9.) Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään jäsentämään, kuvailemaan ja kokoamaan jo olemassa olevaa tietoa. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen taustalla olevaa tutkittua tietoa pyritään ymmärtämään ja kuvaamaan sen sisältämiä ilmiöitä. Lähtökohtana on katsauksen tekijän tarkka ja syvä tutustuminen kyseiseen menetelmään, jotta tuotettu tieto on luotettavaa. Aineisto valitaan luodun tutkimuskysymyksen pohjalta. (Kangasniemi 2013, 292-294.)

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmässä aineistoa analysoidaan valinta prosessin aikana. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen päämääränä on löytää kysymyksiin vastauksia esim. tarkasteltavien ilmiöiden keskeisistä käsitteistä niiden välisistä yhteyksistä sekä yleisemmin mitä aiheesta tiedetään. Voidaan havainnoida keskustelua ja sen luonnetta asian ympärillä sekä jo olemassa olevaa teoriaa ja näyttäytyviä kehitys suuntia. Näin voidaan löytää, vahvistaa ja kyseenalaistaa edeltävien tutkimusten näkökulmia ja huomioida niiden tietopuutoksia sekä ristiriitaisuuksia. (Kangasniemi 2013, 294-295.)

Menetelmän avulla analysoidaan, vertaillaan ja yhdistellään aikaisempaa tietoa. Näin voidaan löytää uusia näkökulmia ja jalostaa jo olemassa olevaa tietoa sitä kuitenkaan miltään osin muuttamatta. Valittujen aineistojen pohjalta luodaan jäsennelly ja selkeästi etenevä kokonaisuus. (Kangasniemi 2013, 294.)

Tarkoituksena ei ole siis aikaisemman tiedon referointi vaan tiedon kriittisen tarkastelun tuloksen kautta syntyvä vertailu aikaisempien tutkimusten aiheista ja tuloksista tarkoituksena jalostaa tietoa ja huomioida kulmia, joita yksittäisissä tutkimuksissa ei välttämättä ole noussut esiin. (Kangasniemi 2013, 296.) Kirjallisuuskatsauksen toteuttamisessa käytän narratiivista yleiskatsausta lähestymistapana. Tavoitteena on tiivistää aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia. Analyysin muoto on narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa kuvaileva synteesi. Narratiiviselle kirjallisuuskatsaukselle on tyypillistä laaja aineiston haku ja käyttö. Vaikka aineiston hankinnassa ei käytetä systemaattista otetta, on menetelmän avulla mahdollista tuottaa johtopäätöksiä, jotka ovat synteesisissä kirjallisuuskatsauksen mukaisesti. Kirjallisuuskatsauksessa narratiivisen tutkimustekniikan avulla pyritään muodostamaan ajantasaista tietoa, eikä niinkään tuottamaan analyttistä lopputulosta. Tässä toteuttamisen muodossa yhteenvedo tehdään johdonmukaisesti ja ytimekkäästi. (Salminen 2011, 7.)

4.2 Aineiston keruu ja aineiston valinta

Lähdin etsimään aineistoa tutkimuskysymyksen pohjalta ja siihen peilaten. Käytin aineiston etsimiseen Lab primo, Finna.fi, Google Scholar sekä yliopistojen hakupalveluita. Pyrin valitsemaan työskentelyyn mahdollisimman tuoretta tutkimustietoa. Lisäksi avaan opinnäyte-työssä prosessia, jonka avulla valitsin aineiston. Aineiston valinnassa kiinnitän huomiota siihen, että pystyn niiden kautta käsitellä tutkimuskysymyksen aihetta tarkoituksenmukaisesti ja ilmiölähtöisesti. (Kangasniemi 2013, 294.)

Tärkeintä menetelmässä on kiinnittää huomiota aikaisempien tutkimusten tuomalle ymmärrykselle aiheesta. Tutkimus menetelmän aloitusta selkeyttävä työkalu, jonka avulla lähdän tarkastelemaan aikaisempaa tutkimustietoa. Löytämieni tutkimusten pohjalta työskentelen refleктоimalla aikaisemman tutkimustiedon ja tutkimuskysymyksen vuoropuhelulla. Työskentelyn aikana kysymys ja tiedonhaku voi jalostua ja valmistaudun joustavuuteen prosessissa. Kirjallisuuskatsaukseen valikoitui aineistoksi yhdeksän lähdetä. Aineiston valintaa tehdessä kiinnitin huomiota aineistojen laatuun sekä miten ne vastaavat tutkimuksen tarkoitukseen ja tutkimuskysymykseen. (Kangasniemi 2013, 296.) Taulukossa 1. kuvataan kirjallisuuskatsauksen aineistoa.

Tekijä, vuosi	Julkaisu	Aineisto
Mannila 2020	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Teemahaastattelu; Haastateltu valitun alueen kaikkia kahtatoista kuraattoria.
Parviainen 2020	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Ryhmähaastattelu; Haastatteli koulun sosiaalityöntekijöitä ryhmissä.
Rontti & Ilvesluoto 2022	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Kyselytutkimus; Aineisto kerättiin kyselyn avulla sosiaalityöntekijöiltä.

Laitinen 2016	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto kerättiin koulun eri ammattiryhmien edustajilta järjestämällä kaksi eri Hyvien käytäntöjen dialogia kahdessa eri koulussa.
Salmela 2019	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Aineisto perustuu kuudentoista kuraattorin haastattelun, jotka työskentelivät perus- ja esiopetuksessa sekä toisen asteen oppilaitoksessa.
Hietanen ym. 2014	Lapin yliopiston julkaisu, joka kokoaa yhteen Monitoimisuus koulussa -pilottihankkeen tulokset	Kvalitatiivinen tutkimus. Kokemus asiantuntijoina toimineilta vanhemmilta kerättiin tietoa kyselyllä.
Hämeenaho & Sainio 2023	Jyväskylän yliopiston artikkeli, joka perustuu Yhteistyöllä hyvinvointia koulu yhteisöön -hankkeeseen	Tutkimushanke. Pohjautuu kerättyihin kyselyaineistoihin.
Jokinen 2014	Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus. Eläytymismenetelmä; Kahdeksannen luokan oppilaat kirjoittavat kahden sivun koulun sosiaalityöhön liittyvän ainekirjoituksen vaatimuksistaan ja toiveistaan.
Hannula 2023	Opinnäytetyö (YAMK)	Kehittämisprojekti. Opettajille tehtiin ryhmähaastattelu. Oppilaille järjestettiin toiminnallisia oppitunteja, joiden myötä heiltä kerättiin tietoa.

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Haku on rajattu vuosiin 2014-2023 aineiston ajantasaisuuden varmistamiseksi. Haku on rajattu vain suomenkieliseen lähteisiin. Käytetyt haut: Koulu, sosiaalityö, kuraattori, koulun yhteisöllinen sosiaalityö, yhteisöllinen työ, yhteisöllinen sosiaalityö koulussa, hyvinvointi koulussa, oppilaan näkökulma, kouluhyvinvointi, yhteisöllisyys, koulukuraattorit, lastensuojelu. Taulukossa 2. kuvataan aineiston hakua.

Tietokanta	vuosiväli	hakusanat	valitut
LAB Primo	2014- 2023	Koulu, sosiaalityö, kuraattori	0
Scholar	2014- 2023	koulun yhteisöllinen sosiaalityö, kuraattori, yhteisöllinen työ, yhteisöllinen sosiaalityö koulussa, hyvinvointi koulussa	13
Finna.fi	2014- 2023	Koulu, sosiaalityö, kuraattori	2
Tampereen yliopisto	2014- 2023	Yhteisöllinen, sosiaalityö, koulu	1
Itä-Suomen yliopisto	2014- 2023	Oppilaan näkökulma, sosiaalityö, koulu	0
Jyväskylän yliopisto	2014- 2023	Kouluhyvinvointi, koulu,	2

		yhteisöllisyys, kou- lukuraattorit, lasten- suojelu, sosiaalityö,	
Lapin yliopisto	2014- 2023	Sosiaalityö, hyvin- vointi, koulu, koulu- kuraattorit, lasten- suojelu,	2

Taulukko 2. Aineistohaku

4.3 Aineiston analyysi

Aikaisemmin julkaistut aineistot toimivat pohjana analyysille kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Aineistoksi valitaan tutkimusaiheen näkökulmasta merkittävää tutkimustietoa, valitun aineiston kautta tarkastellaan tutkimuskysymyksiä. Tutkimusaineiston kriittisellä analysoinnilla ja yhdistelyllä, tutkimuksen lopputuloksena voidaan saavuttaa uudenlaista tietoa. Aineistosta tuodaan esille ilmiön nähden oleellisia asioita, jotta sisällöstä saadaan ryhmiteltyä selkeä kokonaisuus. Tutkimusaineiston pohjalta rakennetaan pääsisältö, tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi kateorioittain tai teemoittain sekä suhteessa teoreettiseen näkökulmaan tai kategorioihin. (Kangasniemi, 295–297.)

Perehtyminen aineistoon oli ensimmäinen vaihe aineiston analyysissä. Tutkimuksen lähestymistavaksi valikoitui aineistolähtöinen lähestymistapa, teemoittelu. Valittuun aineistoon perehdyttiin huolellisesti lukemalla se tarkasti läpi. Aineiston pohjalta rakennettiin teemat aineistoa ryhmittelemällä ja jaottelemalla aiheen mukaan. Aineistosta siirrettiin word-tiedostoon tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia asioita. Tällä tavoin aineistojen sisällöistä saatiin luokiteltua näkemyseroja ja eri näkökantoja. Opinnäytetyön otsikot pohjautuvat analyysissä eroteltuihin teemoihin. (Kangasniemi, 295.) Taulukossa 3. kuvataan aineiston analyysiä.

Suora lainaus	Alateema	Yläteema
<p>-- <i>Koulukuraattori tukee lasten ja nuorten oppimista, hyvinvointia ja sosiaalisia sekä psyykkisiä valmiuksia. Hän osallistuu myös koko koulun henkilökunnan kanssa yhdessä esimerkiksi koulu yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta edistävään toimintaan.</i> (Parviainen 2020, 50.)</p> <p>-- <i>Koulukuraattori toimii koululla sosiaalityön asiantuntijana ja edustajana.</i> (Mannila 2020, 16.)</p>	<p>Kuraattori toimii kouluyhteisössä koulusosiaalityön asiantuntijana, sanansaattajana ja linkkinä muiden toimijoiden välillä.</p>	<p>Kuraattori koulusosiaalityön keskiössä</p>
<p>--<i>Sosiaalityön kehittämiseen kuuluu oleellisesti rakenteellinen sosiaalityö</i> (Parviainen 2020, 65.)</p> <p>-- <i>Oppilas ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013,3§) asettaa oppilashuoltotyön painopisteen yhteisölliseen oppilashuoltoon, jotta ongelmiin puututtaisi yhteisötasolla, systemisesti irrottamatta oppilasta kouluyhteisöstään.</i> (Lahtinen 2016, 14.)</p>	<p>Rakenteellinen sosiaalityö on merkittävä osa olosuhteiden ja yhteisöjen kehittämisessä sosiaalityön keinoin.</p>	<p>Rakenteisiin vaikuttaminen</p>
<p>-- <i>Yhteisöllisessä opiskelijahuolto työssä tärkeimpänä pidetään ensisijaisesti koulun sisäisiä yhteisöjä eli kouluyhteisöä kokonaisuutena sekä siihen liittyviä pienempiä yhteisöjä.</i> (Salmela 2019, 42.)</p> <p>--</p>	<p>Yhteisöllinen työskentely erilaisten ryhmien kesken kouluyhteisössä on keskeinen työskentelytapa jolla tuetaan yhteisön hyvinvointia.</p>	<p>Yhteisöllinen luokatyöskentely</p>
<p>-- <i>Koulu kohtaa yhä vahvemmat tarpeet ja veloitteet kodin ja koulun yhteistyölle.</i> (Hietanen & muut 2014, 75)</p>	<p>Vanhemmat ja kodin ja koulun sujuva yhteistyö auttavat oppilasta kiinnittymään kouluyhteisöön. Lisäksi vanhemmilla on suuri vaikutus</p>	<p>Koulun ja kodin yhteistyö</p>

<p>-- <i>Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeää niin perheen, oppilaan kuin koulun kannalta.</i> (Hietanen & muut 2014, 76.)</p>	<p>oppilaan suhtautumisessa kouluun.</p>	
<p>-- <i>Monialaisuus Koulun hyvinvoinninedistämiseksi on kaikkien koulussa ja koulun kanssa verkostoissa toimivien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhteistä vastuuta opiskelijan ja opiskelijaryhmien, perheiden ja kouluyhteisön hyvinvoinnista.</i> (Jokinen 2014, 8.)</p>	<p>Kouluyhteisön hyvinvointia kehittämällä sekä vastuita ja kamalla, voidaan parantaa jokaisen yhteisön jäsenen arkea.</p>	<p>Hyvinvointityö kouluissa</p>

Taulukko 3. Aineiston analyysi

5 Opinnäytetyön tulokset

5.1 Kuraattori koulusosiaalityön keskiössä

Kuraattorin työskentelyssä keskiössä ei ole tuottaa valmiita ratkaisuja ongelmiin, vaan taito luoda keskustelua, joka avulla voidaan rakentaa toimintamalleja ongelmien työstämiseen. Yhteisösosiaalityössä ratkaisuja pyritään rakentamaan yhteisön kanssa työskennellen. Käytännön tasolla työhön kuuluu erityyppisten yhteisöjen tukemista, kehittämistä ja luomista. (Mannila 2020,10.) Kouluissa sosiaalityötä tekevät kuvailevat osaamistaan yhteisöllisen työn saralla. Työn tavoitteena he pitävät muun muassa hyvinvoinnin vahvistamista koulussa. Yhteisöllisen työn etuna pidettiin sen laajaa vaikuttavuutta koko kouluyhteisön sekä sitä kautta yksittäisten oppilaiden hyvinvointiin. Koulun sosiaalityötä tehdään usein yhteistyössä muiden ammattiryhmien kanssa moniammatillisesti, myös tässä avautuu konteksti vaikuttaa koko kouluyhteisöön ja tuoda esille omaa asiantuntijuuttaan sekä sen pohjalta keinoja, joilla vaikuttaa koko yhteisön hyvinvoinnin tukemiseksi. (Parviainen 2020, 65-67.)

Yhteisöllisellä koulusosiaalityöllä vaikuttamisen ja tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä on toimiva yhteistyö eri ammattiryhmien välillä. Yhteisöllisen työskentelyn perustana on vastuuden ja roolien jakaminen sekä kaikkien yhteisön jäsenten osallistuminen työhön oman roolinsa kautta. (Salmela 2019, 51). Yhteisöllisen työskentelyn lähtökohtana on yhteisön jäsenten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet, mikä luo puitteet aktiiviselle vaikuttamiselle ja kansalaisuudelle. Tätä tavoitetta tukee parhaiten työskentelyssä käytettävät muodot, jotka perustuvat mahdollisuuksien ja voimavarojen tunnistamiseen ja hyödyntämiseen sekä itsemääräämisoikeuteen. (Mannila 2020, 10-11.)

Moniammatillinen yhteistyö on koettu tutkimuksissa haastateltujen opettajien näkökulmasta hyödylliseksi ja positiiviseksi. Opettajien jaksamista on tukenut mahdollisuus työskennellä oppilaisiin ja luokkayhteisöihin liittyvien huolien ja haasteiden kanssa muiden oppilashuollon ammattiryhmien kanssa. Moniammatillinen yhteistyö kehittää eri ammattiryhmiä ja laajentaa ammattilaisen kokonaisvaltaista ymmärrystä ja osaamista niin yksilön, kuin yhteisöjen kanssa työskentelylle. (Salmela 2019, 42.) Toisaalta työskentelyn haasteena näyttäytyy tietosuojakysymykset, yhteistyön tehottomuus sekä resurssien vähyys. Näihin seikkoihin pyritään vaikuttamaan ensisijaisesti lainsäädännöllä. (Rontti & Ilvesluoto 2022, 65.)

5.2 Rakenteisiin vaikuttaminen

Yhteisöllisellä sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan niin oppilaitoksen sisäisiin käytäntöihin, kuin yhteiskunnallisiin ja kaupunkitasoisiin asioihin. Rakenteellisen sosiaalityön keinoin

tuodaan näkyväksi marginaalin ilmiötä, joita ei muuten tuoda laajemmassa ja yleisemmässä keskustelussa esille. Näkyväksi tulleita ilmiöitä päästään näin ottamaan yhteiskunnallisen hyvinvointia edistävän työskentelyn kohteeksi. Sosiaalityössä yksi päätehtävä on pyrkiä vaikuttamaan ympäristön ja yksilön sekä yhteisöjen väliseen vuorovaikutukseen ja siinä ilmenneisiin ongelmiin. (Parviainen 2020, 65.)

Yhtenäisiin tapoihin oppilaan kohtaamisen näkökulmasta voi tulla haasteita yhteisön sisäisen sosiaalisen todellisuuden ja käytäntöjen hämärtäessä ammatillista osaamista sekä terveitä kasvatuksellisia keinoja. Kaikilla koulussa työskentelevillä ei ole omakohtaista tuntemusta jokaisesta oppilaasta, tällöin osaksi toimitaan ja tulkitaan tilanteita sosiaalisen ympäristön luoman kuvan mukaan ja saatetaan käyttää sosiaalisessa ympäristössä hyväksyttäväksi tulleita keinoja haasteiden torjumiseksi. Tämän kaltaiset toimintamallit saattavat heikentää joidenkin oppilaiden kiinnittymistä ja kuuluvuuden tunnetta kouluyhteisössä ja näin lisätä haasteita, vastakkainasettelua ja madaltaa yhteisön kokemaa hyvinvointia. (Laitinen 2016, 14.)

On nähtävissä, että myös kouluyhteisö voi luomansa sosiaalisen ympäristön vuoksi aiheuttaa pahoinvointia ja sulkea yksilöitä yhteisöstä. Etenkin heikoimmassa asemassa olevien ja jollain tavoin haastavien oppilasryhmien kohdalla on tärkeää löytää keinoja yhdessä toimimiseen aikuisten ja lasten välillä ja rakentaa yhteisöä, jonka jäsenenä jokainen on tervetullut ja yhtä arvokas. Näin pyritään löytämään keinot haastavien tilanteiden selvittämiseen molemmin puolisen kunnioituksen kautta. (Lahtinen 2016, 59) Jotta voi vaikuttaa yhteiskunnallisesti sekä yhteisöjen sisällä nuorten, perheiden sekä lasten hyvinvointiin vahvistavasti on kyettävä kriittiseen reflektioon. Reflektion kautta voidaan huomata ja tuoda esille menettelytapoja rajoittavia ja rajaavia elementtejä sekä aktiivisesti vähentää niitä. (Parviainen 2020, 65.)

5.3 Yhteisöllinen luokkatyöskentely

Yksi yhteisöllisen työskentelyn muodoista koulusosiaalityössä on kuraattorin, erilaisin lähestymistavoin toteuttama luokkatyöskentely. Kuraattori työskentelee luokissa suunnitellusti ja säännöllisesti sekä tarvittaessa esimerkiksi opettajan pyynnöstä. Säännöllistä luokkatyöskentelyä toteutetaan muun muassa tiettyjen luokka-asteiden oppilaille, teematunti työskentelynä vuosittain. Teematunnit ovat pääsääntöisesti 1-5 oppitunnista koostuva säännöllisesti toistuva työskentelymuoto. Kuraattori voi ohjata ryhmätyöskentelyä yksin tai työparin esimerkiksi koulupsykologin tai opettajan kanssa. Teematuntityöskentelyä käytetään työmuotona enemmän alakoulun- kuin yläkoulun puolella. Psyykkiseen hyvinvointiin

sekä vuorovaikutus- ja tunnetaitoihin liittyvät teemat ovat käytetyimpiä teemoja luokkatyöskentelyssä. (Salmela 2019, 53.)

Uudessa koulussa aloittaessa ja siirtyessä ryhmäytymistyö sekä esimerkiksi yläkouluun siirtäessä nivelvaiheessa teematunnit ovat hyödyllinen työskentelymuoto uuteen tilanteeseen sopeutumisen sujuvoittamiseksi ja helpottamiseksi koko ryhmän näkökulmasta. (Salmela 2019, 53.)

5.4 Koulun ja kodin yhteistyö

Kodin ja koulun yhteistyön perustana koulun sosiaalityössä toimii Monitomijuusmalli, jonka perustana ovat yhteisöllisyys, osallisuus ja toimijuus. Vanhemmat ovat motivoituneita ja halukkaita ottamaan osaa koulun kehittämistyöhön yksilö- ja yhteisötasolla. Koulun tehtävä on järjestää siihen heille mahdollisuus. Yhteistyössä on tärkeää tiedostaa koulun ja vanhempien eroavat kulttuurit ja näkökulmat ja suhtautua niihin sensitiivisesti. Vastavuoroinen ja avoin vuorovaikutus antaa mahdollisuuden huomioida molempien osapuolten toiveet ja lähtökohdat. Koululla ja kodilla on erilaista tietoa ja erilaisia näkökulmia samoista teemoista. Tietoa jakamalla ja yhdistämällä voidaan muodostaa uusia tapoja yksilön sekä kouluyhteisön hyväksi. (Hietanen ym. 2014, 95-96.)

Tiedon lisääminen on yhtä tärkeää niin vanhemmilta koulun suuntaan, kuin toisinpäinkin. Yhteistyön toimivuuden ja sujuvuuden näkökulmasta vanhempien on saatava tarpeeksi tietoa koulujärjestelmästä ja heiltä odotettavista asioista. Kun vanhemmilla on selkeät roolit yhteisön toiminnassa, vanhempien on mahdollista päästä toimintaan mukaan, näin saadaan heidän asiantuntijuutensa konkreettisesti yhteisön hyödyksi. Koulun ja kodin yhteistyön haasteena voidaan nähdä erilaiset lähtökohdat. Koulun velvollisuutena on pyrkiä murtamaan kodin ja koulun välillä vaikuttavia rajoittavia rakenteita kuten valta-asetelmia kodin ja koulun välissä ja rakentamaan vastavuoroista suhdetta. (Hietanen ym. 2014, 95-96.)

5.5 Hyvinvointityö kouluissa

Yhteisön hyvinvoinnin rakentamisen työkaluina toimivat muun muassa opetuksen sisältö, erilaisten ohjelmien ja toimintamallien käyttö. Yhteinen suunnittelu, yhteistyö sekä toiminnan taustalla olevat arvot ja yhteistyötä tukeva johtaminen mahdollistavat hyvinvointityön toteutumisen kouluyhteisössä. (Hämeenaho & Sainio 2023, 58). Koulun hyvinvointiryhmä työskentelee kouluyhteisön yleisen hyvinvoinnin tukemiseksi muun muassa kehittämällä toimintamalleja ja suunnittelemalla niiden toteuttamista. Keskeistä hyvinvointiryhmän

toiminnassa on oppilaiden kohtaaminen. Hyvinvointiryhmä tukee oppilaita etenkin siirtymä ja nivelvaiheissa, jotta ne sujuisivat mahdollisimman hyvin. Hyvinvointiryhmään kuuluvat perhetyöntekijä, koulukuraattori, terveydenhoitaja, erityisopettaja ja rehtori sekä vaihtelevasti oppilaiden vanhempia ja oppilaita. (Hannula 2023, 11.)

Hyvinvointiryhmä on koulun sosiaalityön näkökulmasta tärkeä toimintaväylä erityisesti suhteessa koulun rakenteisiin. Tavoitteena on luoda tukiverkko, joka ennaltaehkäisee ongelmia luomalla toimintamahdollisuuksia, lisäämällä avoimuutta ja kehittämällä ja osoittamalla selviytymisen työkaluja kaikkien yhteisön toimijoiden välillä. Koulun sosiaalityöntekijän asiantuntemus hyvinvointiryhmässä on erityisen merkittävää ryhmätyöskentelyn kehittämisen ja jäsentämisen osalta. (Jokinen 2014.)

Kuraattorin tehtävä hyvinvointiryhmässä on myös aktiivisesti rakentaa yhteyttä hoitoketjun ja koulun muiden toimijoiden välillä ja lisäksi kuraattori toimii koulu yhteisön asiantuntijana ulkopuolisille tahoille. Kehittämällä hyvinvointipalveluita toimivaksi ja avoimeksi osaksi koulu yhteisöä voidaan parhaimmillaan tukea koko yhteisön kasvua ja vaikuttaa sitä kautta myös pedagogiseen toiminnan sujuvuuteen. Oppilashuollon keskeinen tavoite on rakentaa turvallinen ja terve koulu- ja oppimisympäristö ja rakentaa koulu yhteisön hyvinvointia sekä toimia aktiivisesti syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja mielenterveyttä suojaten. Päämääränä on rakentaa koulu yhteisössä huolenpidon, myönteisen vuorovaikutuksen ja välittämisen toimintamallia. Oppimiseen liittyvien ongelmien ja esteiden ennaltaehkäiseminen ja lievittäminen sekä ongelmien varhainen tunnistaminen ovat keskeisiä keinoja yhteisöllisen oppilashuoltotyön näkökulmasta. Kaikki koulu yhteisössä työskentelevät ovat vastuussa omalta osaltaan niin oppilashuoltotyöstä, kuin yhteisön hyvinvoinnin edistämistyöstä. (Jokinen 2014.)

6 Yhteenveto ja pohdinta

6.1 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille yhteisöllisen koulusosiaalityön toteuttamiseen käytettyjä keinoja sekä miten ne näyttäytyvät suhteessa yksilökeskeiseen työskentelyyn. Tulosten perusteella yhteisöllisen sosiaalityön keinoin on tavoitteena lisätä kouluyhteisön jäsenten hyvinvointia ja viihtyvyyttä sekä tukea ja auttaa jokaista yhteisön jäsentä kiinnittymään kouluyhteisöön.

Koulun sosiaalityöhön yksi keskeinen toteuttamistapa on yksilötyöskentely oppilaan kanssa jonkun tietyn ongelman parissa. Toisaalta monet yksilön haasteet liittyvät yhteisön sisäisiin haasteisiin kuten kiusaaminen, ohitetuksi tuleminen, erilaisuuden ymmärtämättömyys sekä ulkopuolisuuden kokemus. Yhteisöllisen koulusosiaalityön keinoin pyritään vaikuttamaan juuri näihin asioihin ja parhaimmassa tapauksessa voidaan ennaltaehkäistä yksilöllisten ongelmien muodostumista ja pahenemista sekä yksilöllisen työskentelyn tarvetta.

Aineiston perusteella yhteisöllisen työskentelyn keinoin voidaan lisätä yhteisön hyvinvointia muun muassa kodin ja koulun toimivalla yhteistyöllä, huomioimalla erityisesti nivelvaiheet ja ryhmäyttämällä oppilaita erilaisin menetelmin sekä auttamalla jokaista kiinnittymään yhteisöön huomioiden erityisesti heikoimmassa asemassa olevat yksilöt. Lisäksi koulun sisäisten toimijoiden ja sidosryhmien välinen sujuva yhteistyö auttaa rakentamaan ja vahvistamaan kouluyhteisön hyvinvointia.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö menetelmäksi valikoitui kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Koska menetelmä perustuu aikaisemman tiedon analysointiin, tietosuojailmoitusta tai muita lupia ei tässä menetelmässä tarvitse hankkia. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmässä eettisyyden näkökulma on otettava huomioon koko prosessin ajan. Tutkimuskysymyksen valinnassa ja muotoilussa eettisyys huomioidaan muotoillessa kysymystä. Kysymykseen ei voida sisällyttää ajatusta tai näkökulmaa tutkittavasta teemasta vaan kysymyksen tulee olla neutraali, jotta kysymyksen pohjalta päästään peilaamaan sitä monipuolisesti aineistoon ja voidaan tuottaa riippumatonta vertailua. (Kangasniemi 2013, 292-294.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on menetelmänä hyvin laaja-alainen, sen vuoksi tutkimuksen eettinen tarkastelu on tärkeää raportoinnin prosessin jokaisessa vaiheessa. Johdonmukainen ja läpinäkyvä eteneminen tutkimuskysymyksen kautta päätelmiin parantavat ja

vahvistavat työn luotettavuutta sekä eettistä kestävyttä. (Kangasniemi 2013, 297-298.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa korostuvat raportoinnin eettisyys sekä tutkijan tekemät valinnat menetelmän väljyyden vuoksi jokaisessa vaiheessa. (Kangasniemi 2013, 297-298.) Johdonmukaisella toteutuksella sekä vaiheiden huolellisella kuvaamisella on pyritty opinnäytetyön toistettavuuden sekä läpinäkyvyyden mahdollistamiseen. Ennen valittujen aineistojen riittävän määrän löytymistä on tehty useita hakuja. Lopullisen aineiston kooksi valikoitui yhdeksän lähdetä.

6.3 Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheet

Yhteisöllisen koulusosiaalityön vaikutuksista hyötyvät parhaimmassa tapauksessa kaikki yhteisön jäsenet. Kuitenkin etenkin heikoimmassa asemassa olevat, käytöksellään oireilevat nuoret ja lapset ovat vaarassa jäädä yhteisön ulkopuolelle.

Aiheen tarkastelua voisi jatkaa tutkimalla yhteisöllisen sosiaalityön keinoja ja vaikuttavuutta suhteessa heikoimmassa asemassa olevien oppilaiden tuen ja yhteisöön kiinnittämisen tukemisen näkökulmasta. Miten ja minkälaiset yhteisön toimintamallit edistävät heikoimmassa asemassa olevia kiinnittymään ja kokemaan tasavertaista osallisuutta yhteisössä. Mitkä ovat ne skenaariot joihin kiinnittymättömyys voi suistaa heikoimmassa asemassa olevia oppilaita. Toisaalta mitkä toimintamallit vaikeuttavat ja estävät heikoimmassa asemassa olevia kiinnittymästä yhteisöön.

Lähteet

- Ahokas – Heikkinen, J. 2017. Koulu yhteisön näkemyksiä kouluhyvinvoinnista. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56386/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201712184745.pdf?sequence=1>
- Hannula, J. 2023. Oppilaan näköinen koulun hyvinvointityö. Turun AMK. Sosiaali- ja terveysalan ylempi AMK –tutkielma. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/804015/Hannula_Jenni.pdf?sequence=2
- Hietanen, K. Ylitalo, M. Keloneva, E. & Kangas, H. 2014. Yhdessä toimimalla kohti hyvinvoivaa koulua. Lapin yliopisto rovaniemi. Saatavissa https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61832/Yhdess%E4_toimimalla_kohti_hyvinvoi-vaa_koulua_pdfA.pdf?sequence=2#page=75
- Hokkanen, P. 2019. Varhainen puuttuminen koulun sosiaalityössä. Jyväskylän yliopisto. Kandidatututkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72781/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-202011246744.pdf>
- Hämeenaho, P. & Sainio, M. 2023. Koulujen hyvinvointityö tieteidenvälisenä tutkimuskohdeena. Jyväskylän yliopisto. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/87718/1/Hyvinvointi%20koettuna%20kuvattuna%20ja%20tulkituttuna_s50-67.pdf
- Indola, M. 2023. Realiteettien ja odotusten ristiaallokossa- vastaavan kuraattorin työnkuva. Jyväskylän yliopisto. Maisteritutkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/87553/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-202306083622.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Jokinen, M. 2014. Oppijaa tukemassa kahdeksasluokkalaisten odotuksia, haluja ja vaatimuksia koulun sosiaalityölle. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/13342/urn_nbn_fi_uef-20140409.pdf
- Kangasniemi, M. & muut. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Saatavissa <https://journal.fi/hoitotiede/article/view/128286/77409>
- Laitinen, T. 2016. Tunteita herättävät pojat yhteisöllistä oppilashuoltoa toteuttavien ammattilaisten diskursseissa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51490/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aaju-201609304244.pdf>

Laukkala, S. & muut. 2019. Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana – opettajat ja koulukuraattorit hyvinvointityön tarpeen tunnistajina ja koordinoijina. Saatavissa

https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/5959611/Lakkala_Turunen_Laitinen_Kauppi_oikoluku_valmis.pdf

Mannila, A. 2020. Yhteisöllisyyden asiantuntijat. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/22526/urn_nbn_fi_uef-20200286.pdf

Norvapalo, K. & Thessler, K. 2017. Monitoimisuus kouluissa. Yhteisöllinen hyvinvointi ja siirtymien tukeminen. Lapin yliopisto. Rovaniemi. Saatavissa https://lacris.ulapland.fi/ws/portalfiles/portal/3329441/Monitoimisuus_koulussa_yhteisollinen_hyvinvointi_ja_siirtymien_tukeminen.pdf

Parviainen, E-M. 2020. Sosiaalityön asiantuntijuus koulussa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72301/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-202010236354.pdf>

Pippuri, T. 2015. Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Tampereen yliopisto. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98294/LISURI-1450689529.pdf?sequence=1>

Planting, R. 2022. Sosiaalityön asiantuntijuus oppilashuoltotyössä -kuvaileva. Lapin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa https://lada.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65085/Planting_Riikka.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Raunikko, S. 2021. Yhteisöllistä oppilashuoltoa vai oppilaista huolehtimista yhdessä. Tampereen yliopisto Pro gradu –tutkielma. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/131146/RounikkoSusanne.pdf?sequence=2>

Rontti, T. & Ilvesluoto, S. 2022. Kouluakäymättömyys sosiaalityön ja moniammatillisentyön näkökulmasta. Lapin yliopisto. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa https://lada.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65339/Rontti_Tuuli_Ilvesluoto_Suvi.pdf?sequence=1

Salmela, V. 2019. Yhteisöllinen opiskelijahuoltokuraattoreiden näkökulmasta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119165/SalmelaVenla.pdf>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Saatavissa https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Suominen, M. 2015. Erityisopettaja ja kuraattori yhdessä kouluhyvinvointia tukemassa yläkoulussa. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu tutkielma. Saatavissa <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/47240/URN:NBN:fi:ju-201510013295.pdf?sequence=1>